

ECOTURISMUL ÎN ARIILE PROTEJATE

Domnica STANCIU¹

„Oamenii nu înțeleg că natura care îi înconjoară
poate deveni o sursă de venituri foarte importantă,
atâta vreme cât rămâne așa cum e.”

Țara noastră are un patrimoniu natural și cultural unic, ce poate deveni o atracție deosebită pentru turismul mondial, în condițiile în care una dintre tendințele în momentul de față, a turiștilor este de a căuta destinații cu potențial natural unic, neafectate de turismul de masă.

Conservarea ecosistemelor naturale depinde de factori naturali, economici și sociali. Primele acțiuni de protecție au fost motivate de interese personale și științifice, și au stat la baza creării cadrului instituțional și juridic al protecției. Deși constituie și în prezent principalele modalități de asigurare a menținerii integrității unor ecosisteme valoroase, nu sunt suficiente pentru atingerea obiectivelor de durabilitate în această direcție. Acest lucru decurge din contradicția dintre interesele economice ale populației, care ar putea beneficia de potențialul economic al ecosistemelor naturale și interesele de conservare, care nu generează venituri, ci dimpotrivă cheltuieli.

Prin particularitățile lor, ecosistemele naturale reprezintă o parte importantă a potențialului turistic, indiferent de formele de turism practicate: turism rural- *agroturism* și *ecoturism*- turism montan, turism balnear, turism de agrement, turism științific.

Ca reflex al sporirii calității vieții, turiștii devin din ce în ce mai conștienți de importanța unui mediu curat, iar în timpul liber doresc, pe cât posibil, să beneficieze de spații bine conservate, să simtă că sunt în mijlocul naturii. Prin conținutul său, ecoturismul este cel care poate contribui cel mai semnificativ la asigurarea economică a conservării ecosistemelor.

„The Ecoturism Society” una dintre cele mai prestigioase organizații care se ocupă de ecoturism îl definește astfel: „acea călătorie responsabilă spre o zonă naturală care contribuie atât la conservarea patrimoniului natural cât și la bunăstarea populației locale”.

Ecoturismul presupune, în practicarea sa, desfășurarea atât a activităților turistice, cât și a celor economice, într-un mediu agreabil, nepoluat, cu priveliști reconfortante și nealterate. De asemenea, se impune protejare zonelor sau resurselor turistice care sunt destinate studierii, contemplării, recreării și refacerii fizice și psihice și, cel mai important, nu distrugerii. Ecoturismul este o formă de turism a cărei popularitate este în continuă creștere. Exprimă cel

¹ Școala nr. 11 „Mihai Eminescu”, Pitești

mai bine tendințele noului turism, în care turistul preferă izolarea, originalitatea, posibilitatea de a lua decizii pe parcursul sejurului etc. În aceste condiții în ariile protejate se va acorda o atenție deosebită modului în care va fi supravegheată activitatea turiștilor pentru a evita sau a diminua impactul la nivelul ecosistemelor.

Impactul turismului

Impactul vizitatorilor poate să se manifeste în raport cu componentele fizice și biologice ale ecosistemelor, dar și față de comunitățile locale, ca impact social.

Impactul ecologic se manifestă prin:

- **Eroziunea solului** – apare, cu deosebire, pe rutele de circulație, în special în cazul potecilor, care se deteriorează prin:
 - ✓ eroziunea de tip fâgaș, mărindu-se adâncimea și lățimea potecii;
 - ✓ apariția de porțiuni înnoiroiate, care provoacă probleme datorită segmentării potecii;
 - ✓ apariția de poteci secundare nedorite, cum sunt potecile paralele;

În declanșarea acestor efecte, un rol important revine suprasolicității, dar și scurtării potecilor, alegându-se variante cu înclinație mai mare a pantelor. Eroziunea și tasarea solului poate avea loc și în locurile de campare, puncte de belvedere, locurile de parcare.

- **Impactul asupra vegetației** – covorul vegetal este cel mai adesea afectat de turiști:
 - ✓ *prin tasare* se reduce înmulțirea prin semințe și, astfel, capacitatea de regenerare naturală.
 - ✓ *prin ruperea arbuștilor, crengilor* pentru foc – în special în zonele de campare.
- **Impactul asupra faunei** – se produce:
 - ✓ *prin perturbarea neintenționată*, ca urmare a creării unor condiții de stres - de exemplu, prezența autovehiculelor)
 - ✓ *îmblânzirea animalelor* - datorită hrănirii lor de către turiști
 - ✓ *transmiterea directă a bolilor* de la animalele de companie câini, pisici
 - ✓ *braconaj*
 - ✓ *modificarea habitatelor*
- **Impactul asupra calității apei** – recrearea în apele termale poate duce la proliferarea unor plante acvatice, dar cel mai adesea are loc o creștere a prezenței materiilor în suspensie. Traversarea apelor, baia, spălarea autovehiculelor etc., contribuie la scăderea calității apelor.
- **Impactul social** – se manifestă prin schimbarea calității vieții rezidenților din zonele turistice, punându-se accent pe normele de comportare atât pentru vizitatori, cât și pentru rezidenți, precum și asupra efectelor de interacțiune reciprocă între comunitățile locale și turiști.

În general, condițiile sociale afectează satisfacția vizitatorilor mai mult decât condițiile naturale. Dorința de solitudine, posibilitatea conflictelor între vizitatori și perceperea diferită a comportamentului altor vizitatori, sunt toți factori care pot afecta satisfacția turiștilor. Conflicte pot apărea între turiștii sosiți pentru recreere și cei al căror scop principal nu este recrearea, atunci când grupuri mici întâlnesc grupuri mari, sau chiar atunci când se întâlnesc grupuri

organizate cu alte grupuri neorganizate. Comportamentul turiștilor poate afecta mediul prin diferite resturi, deșeuri sau prin vandalism. Alte elemente în afara ariei protejate pot afecta vizitatorii prin zgomot, poluarea aerului sau elemente vizuale.

Managementul vizitatorilor

În ariile protejate, managerii trebuie să răspundă nevoilor de conservare, concomitent cu crearea de oportunități educaționale și recreaționale și găsirea unor beneficii economice din turism. Prin urmare, managerii trebuie să reducă conflictul dintre forțele care susțin protejarea resurselor și cele care susțin recreerea și turismul. Ariile protejate au nevoie de vizitatori, dar și de un management al vizitatorilor.

Procesul de Management al Activității Vizitatorilor – PMAV- este un proces proactiv, flexibil care contribuie la luarea deciziilor în planificarea, dezvoltarea și operarea serviciilor și facilităților în aria protejată. Urmărindu-se obiectivele parcului, resursele naturale și valorile, nevoile și așteptările publicului, se pun o serie de întrebări: *Care este experiența dorită a fi transmisă vizitatorilor?

- Ce anume vor vizitatorii să obțină în timpul și locul de recreere ?
- Cum pot fi justificate serviciile propuse în aria protejată ?

Îndeplinirea obiectivelor propuse privitoare la turiștii care aleg ca destinație zone naturale bine conservate, aflate sau nu în regim de protecție, presupune utilizarea unor tehnici de management, care pot fi directe și indirecte.

Tehnici directe:

A. Limitarea numărului de turiști – poate fi metodă convenabilă pentru limitarea impactului acestora asupra mediului. Această tehnică poate fi singura alternativă posibilă atunci când *cererea este mai mare decât oferta* oportunităților de recreere. În aceste sens se poate apela la următoarele măsuri:

- *Limitarea la intrarea în aria protejată* – dar cu posibilitatea ca turiștii să-și aleagă orice rută sau activitate. Se va elibera un număr limitat de permise pentru anumite locuri de campare, zone sau itinerarii. Este necesară supravegherea respectării sistemului, ceea ce induce costuri ridicate.
- *Efectuarea de rezervări anticipate*. Aceasta este varianta cel mai frecvent utilizată, fiind posibilă realizarea ei prin poștă, telefon sau la fața locului. Se poate combina cu metoda *primul venit – primul servit*, beneficiind cei care stau în apropiere.
- *Limitarea mărimei grupului* – se utilizează eficient pentru a limita conflictele sociale. Grupurile mari pot domina facilitățile recreaționale și pot contribui substanțial la generarea aglomerării.
- *Limitarea duratei sejurului*. Limitarea în timp poate fi făcută la nivelul întregii perioade a sejurului în aria protejată sau pentru anumite locuri. Din punct de vedere ecologic, este important a se limita perioada de ședere în zonele fragile în care dispersarea trebuie să fie permanentă.

B. Dispersia turiștilor. Concentrarea turiștilor în zonele cele mai populate generează mari probleme de impact. Dispersarea vizitatorilor în astfel de zone se realizează prin:

- Dispersia în același număr de sit-uri, dar prin mărirea distanțelor între grupuri;
- Dispersia prin utilizarea mai multor zone, dar fără mărirea distanțelor între grupuri;
- Dispersia în timp, cu sau fără schimbarea distribuției spațiale.

Toate acestea se pot realiza prin itinerarii fixate, controlul accesului printr-un sistem de numărare, educație sau obligarea vizitatorilor de a fi acompaniați de ghizi.

C. Concentrarea turiștilor. Este o tehnică adoptată în special în locurile de campare sau alte zone de mare utilizare. Poate fi realizată prin:

- reducerea distanțelor între grupuri fără a schimba numărul zonelor;
- concentrarea în câteva zone desemnate unde turiștii pot să campeze, să stea etc., în locul utilizării zonelor naturale. În acest sens se folosesc indicatoare pentru a desemna locurile de amplasare a corturilor.
- concentrarea în timp.

D. Limitarea sezonieră. Unele ecosisteme sunt fragile în anumite perioade ale anului, de exemplu atunci când animalele sălbatice sunt vulnerabile și când solul este saturat de apă. De aceea, activitatea de recreere trebuie oprită sau limitată în astfel de perioade.

E. Zonarea – este necesară pentru protecția resurselor naturale și pentru separarea diferitelor moduri de utilizare, spre exemplu: zone cu utilizare peste noapte, zone pentru parcare, zone pentru biciclete etc. Zonarea implică separarea diferitelor tipuri de utilizatori prin oferirea unor oportunități de recreere diferite.

Tehnici indirecte:

Tehnicile de management indirecte tind să influențeze comportamentul vizitatorilor fără să interfereze cu libertatea de a alege a acestora. Aceste tehnici *se bazează pe informare și educare*, cele mai utilizate fiind materialele scrise, patrulele și pancardele.

A. Educarea în vederea reducerilor impacturilor. Fără vizitatori educați și conștientizați managementul poate rămâne fără rezultat. Educația poate micșora numărul problemelor cauzate de acțiuni ilegale, de nepăsare, de necunoaștere sau nepricepere. Pentru ca programul educațional să aibă succes, mesajul trebuie să fie clar, publicul țintă identificat, iar metoda de comunicare adecvată. Educarea publicului poate fi obținută prin materiale tipărite, semne și pancarde.

B. Informarea înaintea excursiei – are efect prin influențarea deciziei vizitatorilor înainte ca aceștia să ajungă la destinație. Informația poate ajunge la vizitatori cu mult timp înainte ca aceștia să-și planifice vizita prin utilizarea materialelor scrise. O astfel de tactică de management este utilizată în majoritatea ariilor protejate, însă în țările în curs de dezvoltare managerii nu au posibilitatea de a influența deciziile turiștilor înainte de vizitare în comparație cu succesul din țările dezvoltate.

C. Informarea momentului sosirii vizitatorilor. Multe informații pot fi transmise vizitatorilor în ziua sosirii prin discuții introductive cu personalul ariei protejate, pliante de vizitare, panouri la intrare.

D. Informarea în interiorul zonei. Patrurile rangerilor în interiorul ariei protejate constituie o prezență vizibilă. Acestea pot controla efectele fără a veni în contact direct cu vizitatorii și pot furniza informații la cerere.

E. Sistemul de panouri. Semnalizarea este o tactică indirectă atunci când se folosesc panouri pentru a avertiza asupra unor puncte atractive sau trasee dificile realizând dispersia vizitatorilor. Utilizarea panourilor poate fi, de asemenea, o tactică directă, dacă spre exemplu mesajul este unul restrictiv precum „Accesul cu câini interzis”.

F. Contractele de concesiune. Operatorii turistici sau cei cărora li se concesiunează servicii pot fi obligați să asigure comportamentul adecvat al celor pe care îi conduc sau celor care le sunt destinate serviciile. Reprezintă un mare potențial pentru scăderea costurilor de management al vizitatorilor și contribuie la conservarea în general a ariei protejate, în special acolo unde este necesară folosirea ghizilor.

G. Necesitatea eligibilității. În anumite arii protejate, vizitatorii sunt nevoiți să demonstreze că posedă un anumit nivel de cunoștințe/experiențe înainte de a obține un permis de vizitare.

În concluzie, ecoturismul susține conservarea naturii, a animalelor sălbatice și modul de viață tradițional al oamenilor. Până nu e prea târziu, românii trebuie să înțeleagă că natura este cea mai bogată pe care o au.

